

УДК [(657.05: 351.863)(048.83)]

ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НА СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЕТАПУ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

ЛАРИСА ГНИЛИЦЬКА,

доктор екон. наук, професор
ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана»

У статті відображено вплив сучасної національної політики України в сфері економіки на стан економічної безпеки вітчизняних суб'єктів господарювання. Доведено необхідність переосмислення концептуальних підходів у сфері національної безпеки з метою виявлення взаємозалежності впливу національної безпеки в сфері економіки України на стан економічної безпеки суб'єктів господарювання і навпаки. Обґрунтовано необхідність модернізації внутрішніх систем забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання з метою підвищення їх впливу на національну безпеку України

Ключові слова: економічна безпека суб'єктів господарювання, національна безпека в сфері економіки, інноваційно-інвестиційна політика; внутрішній валовий продукт, ефективність діяльності.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інноваційно-інвестиційний етап розвитку світової економіки своєю чергою передбачає модернізацію національної економічної політики. Реформи мають бути спрямовані на те, щоб запровадити найбільш ефективну систему управління соціально-економічними процесами в країні на основі інтегрального поєднання економічної ефективності та національної безпеки.

Етимологічно термін «безпека» походить від грецького «володіти ситуацією». У найбільш загальному розумінні поняття національної безпеки подано в Законі України «Про основи національної безпеки України», в якому визначається, що: «національна безпека України – це захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг,

захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної, монетарної та валютної політики, захисту інформації, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам» [1].

Значення держави в механізмі забезпечення економічної безпеки визначено Концепцією національної безпеки України [2]. Цей документ розкриває життєво важливі національні інтереси, окреслює зовнішні та внутрішні умови їх реалізації, встановлює цілі, пріоритети та завдання держави, відтворює рівень розуміння питань національної безпеки, який існує сьогодні в українському суспільстві та політичному середовищі, а також визначає коло суб'єктів забезпечення національної безпеки.

До пріоритетних національних інтересів України Концепція відносить: «створення громадянського суспільства, розвиток демократичних інститутів для забезпечення прав і свобод людини; досягнення національної злагоди, політичної і соціальної стабільності; забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності кордонів;

створення самодостатньої соціально орієнтованої ринкової економіки; забезпечення екологічно та технологічно безпечних умов життєдіяльності суспільства; збереження та підвищення науково-технологічного потенціалу; зміцнення генофонду Українського народу; налагодження рівноправних та взаємовигідних відносин з усіма державами, інтегрування в європейську та світову спільноту» [2].

Суб'єктами забезпечення національної безпеки України виступають: український народ, Президент України, Верховна Рада України, Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, Генеральна прокуратура України, Національний банк України, міністерства та інші центральні органи в межах своїх повноважень і компетенції, воєнна організація держави.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми національної безпеки неодноразово розглядалися в наукових публікаціях провідних вітчизняних учених [3; 4; 5; 6; 7]. Однак, не дивлячись на велику кількість наукових розробок, практично відсутні дослідження щодо взаємозалежності впливу стану національної безпеки в сфері економіки України на стан економічної безпеки суб'єктів господарювання і навпаки. Тоді як трансформаційні процеси в економіці України підтверджують відому аксіому: успішна діяльність і розвиток суб'єктів господарської діяльності безпосередньо залежить від внутрішньої і зовнішньої економічної стабільності держави. Своєю чергою, рівень економічної безпеки підприємств впливає на стан національної безпеки України та захист національних економічних інтересів.

Метою написання даної статті є обґрунтування необхідності переосмислення концептуальних підходів у сфері національної безпеки, включаючи системний підхід визначення впливу національної політики в сфері економіки на стан економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На основі досліджень зазначених авторів та власного осмислення впливу національної безпеки на стан економічної безпеки суб'єктів господарювання на рисунку показана схема взаємодії держави та суб'єктів підприємницької діяльності у підтриманні

стану національної безпеки у сфері економіки.

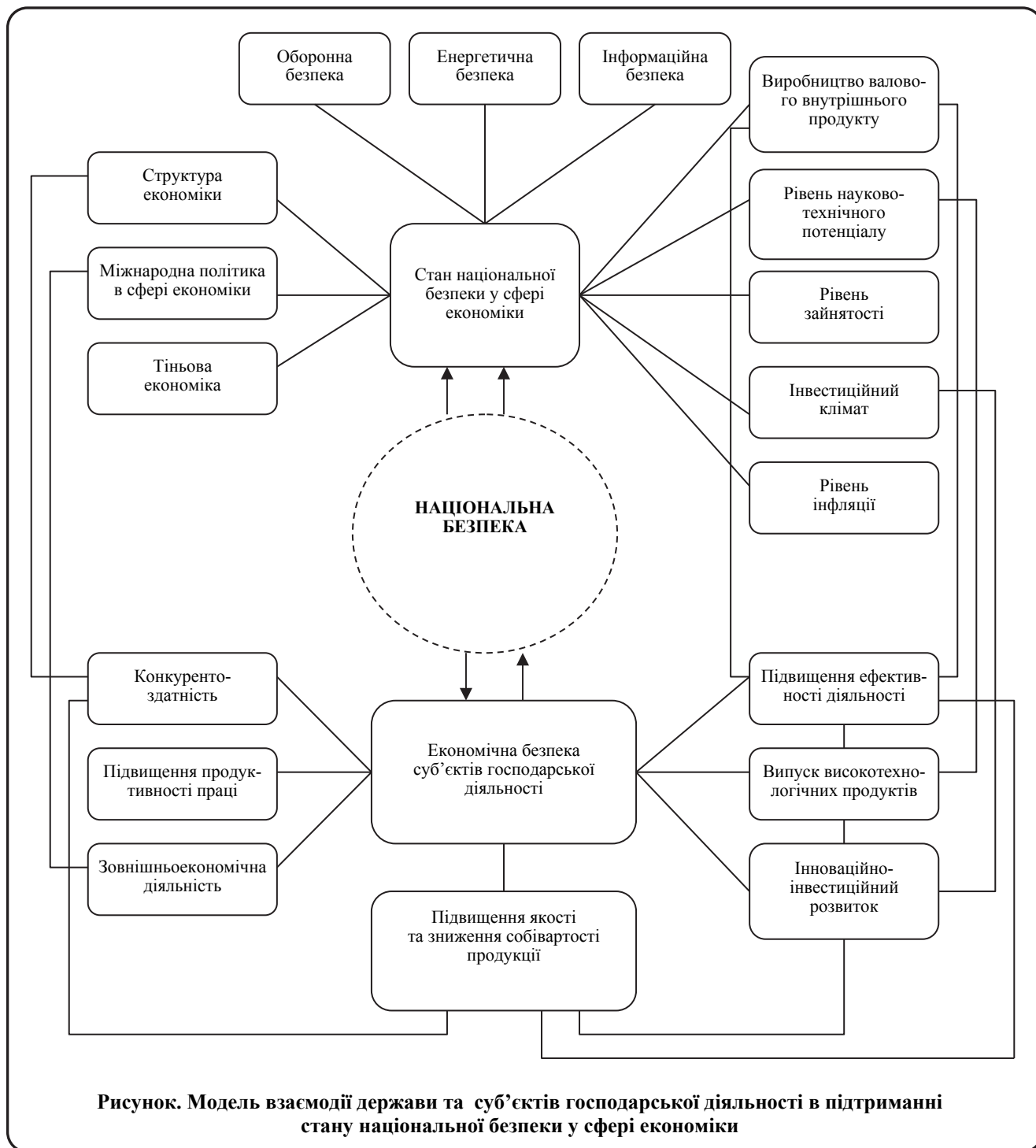
Економічна складова національної безпеки визнається державою складним і багатоплановим суспільним явищем, яке характеризується різними сутнісними ознаками та формами прояву і нерозривно пов'язане з такими поняттями як: інтереси – національні, суспільні, корпоративні, індивідуальні; стійкість – національної економіки, економічного розвитку, соціально-економічної системи; незалежність – економіки від зовнішніх ринків, вироблення національної економічної стратегії без зовнішнього впливу; відтворення – в економічній сфері для суб'єкта будь-якого рівня: від особи до держави.

Згідно вищезгаданої Концепції головною метою стратегії національної безпеки України в сфері економіки є забезпечення такого рівня національної безпеки, який би гарантував сталий розвиток України, її конкурентоспроможність, подальше зміцнення міжнародних позицій та авторитету Української держави у сучасному світі.

Вибір оптимальних форм і методів модернізації системи економічної складової національної безпеки обумовлює необхідність глибокого осмислення безпеки у взаємозв'язку з усіма явищами, процесами, тенденціями розвитку сучасного суспільства, яке характеризується розширенням географії міжнародних потоків товарів та послуг, розвитком надпотужних транснаціональних корпорацій та формуванням глобального фінансового ринку.

Глобалізація економічного простору та інтернаціоналізація господарської діяльності вимагає узгоджених підходів до вирішення проблем міжнародного співтовариства. Відтак, система міжнародної економічної безпеки стає важливим інструментом забезпечення національної економічної безпеки і в сучасних умовах відіграє роль регулятора регіональних компромісів та компенсатора регіональних конфліктів. Результатом прояву цієї системи має стати реальне скорочення розриву між Україною та країнами з розвинутою ринковою економікою, що забезпечить перетворення України з суспільства, яке живе за рахунок різного роду трансферів та пільг, на суспільство, яке утримує себе за рахунок високоефективної та інтелектуальної праці.

Для вирішення проблем модернізації економіки України в контексті забезпечення національної безпеки ученими НАН було розроблено Стратегію «Україна 2020: Стратегія національної модернізації»,

яка, як передбачалося, стала б адекватною відповіддю як на зовнішні, так і на внутрішні загрози та ризики [8]. Згідно зі Стратегією перспективи розвитку економіки України залежать від підвищення її конкурентоспроможності та здійснення якісних структурних зрушень шляхом переходу на інвестиційно-

інноваційну модель розвитку. При цьому період з 2013 по 2020 роки мав би стати важливим етапом реструктуризації економіки і закріплення позитивних тенденцій економічного та соціального розвитку України та окремих суб'єктів господарювання. Саме здійснення прогресивних інституційних та структу-

рних перетворень, поглиблення європейської інтегрованості української економіки має вивести Україну до групи країн, здатних до динамічного зростання (табл. 1).

Однак, за певних обставин переваги міжнародного співтовариства можуть перетворитися на суттєві загрози розвитку окремих національних економік. Так, проблеми, які виникли всередині національних економік країн-інвесторів, викликані глобальною економічною кризою, змусили їх суттєво зменшити інвестування в економіку України, що спричинило падіння рівня інвестиційної безпеки. А нестабільна

ситуація на валютному ринку призвела до падіння рівня фінансової безпеки.

Крім того, економіка України так і не позбулася глибоких структурних деформацій і значно відстає від економік розвинених країн світу за сукупною продуктивністю всіх факторів виробництва. Більшість підприємств залишилися технологічно відсталими, енергоємними, зі слабкою продуктовою та ринковою диверсифікацією виробництва, що зумовлює низьку адаптивність до негативних зовнішніх впливів і призводить до різкого падіння виробництва та зниження рівня технічної та енергетичної безпеки.

Таблиця 1

**ОСНОВНІ ПРОГНОЗНІ МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ
ЗГІДНО СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ [8]**

Показник	2013–2020 (у середньому за період)	
	прогноз	
	за інерційним (песимістичним) сценарієм	за інвестиційно-активним (оптимістичним) сценарієм
Приріст валового внутрішнього продукту, %	4,5	6,5
Валове нагромадження основного капіталу, %	7,5	10,5
Експорт товарів та послуг, %	4,0	6,2
Імпорт товарів та послуг, %	8,0	7,0
Індекс споживчих цін, %	106,0	104,0
Індекс цін виробників, %	108,0	105,0
Прямі іноземні інвестиції, млрд. дол. США	8	14
Населення, млн. осіб.	43,7	43,9
Рівень зайнятості, % до населення віком 15-70 років	59	59,9
Рівень безробіття, % до економічно активного населення віком 15-70 років	6,4	6,0
Реальні наявні доходи населення, % зміна до попереднього року	7,5	8,5

Ще більше підсилюються ці процеси на тлі геополітичної ситуації в Україні, викликані терористичними діями, сепаратизмом з боку окремих регіонів, що негативно вплинуло на регіональні рівні економічної безпеки, які зазвичай визначалися високою стабільністю діяльності.

Не даремно головними загрозами національним інтересам в сфері економіки Концепцією національної безпеки України визначено: відсутність належного рівня національної єдності, нестабільність економічного розвитку, невідповідність сектору безпеки потребам суспільства і викликам часу, мінливість і суперечливість зовнішнього середовища, розповсюдження тероризму, негативний зовнішній вплив на інформаційний простір України.

Усі ці загрози чинять прямий вплив на зниження основних економічних показників, встановлених Стратегією національної модернізації економіки України.

Так, згідно даних державної служби статистики у 2014 році Україна імпортувала товарів на \$3,9 млрд., що на 42% менше аналогічного минулорічного показника. В той час як навіть за інерційним (песимістичним) сценарієм Стратегією передбачалося зниження імпорту в порівнянні з минулорічним періодом лише на 8% (табл. 1). Найбільше впав імпорт природного газу – на 87,2% в річному вимірі, або на \$996 млн. [9]. І це на тлі того, що промисловість України у своїй переважаючій більшості є енергоємною, як наслідок, ця ситуація є прямою загрозою енергетичній безпеці.

У свою чергу в 2014 році обсяг експорту українських товарів знизився на 16,9% в порівнянні з 2013 роком, тоді як навіть за виконання інерційного (песимістичного) сценарію Стратегією передбачалося зростання експорту на 6% у порівнянні з минулорічними показниками (табл.1). Зокрема, скоротився експорт руди та концентрату на \$62,1 млн. (20,2%), труб та чорних металів на \$54,3 млн. (39,7%), добрив на \$41,9 млн. (50,5%), вугілля на \$27 млн. (52,2%), чавуну на \$26,2 млн. (34,2%) та нафти і нафтопродуктів на \$17,8 млн. (36,5%).

Не зважаючи на певні позитивні зміни у структурі експорту (оскільки серед найбільших країн-партнерів експорт товарів збільшився до Єгипту на 29,7%, Польщі – на 18,5%, Італії – на 14,6%, Німеччини – на 5,3% та Угорщини – на 3%), одночасно простежується різке падіння експорту до Росії на 25,5% та Білорусі – на 14,3% [9], які завжди вважалися найбільшими споживачами експортованих з України товарів.

Зміни у складі та структурі експортно-імпортних операцій та внутрішня політична ситуація в Україні вплинули і на інвестиційну політику щодо нашої держави. Зокрема, за даними Державної служби статистики, чисте надходження прямих іноземних інвестицій у 2014 році становило 2,86 млрд. доларів, що удвічі менше від показника 2013 року, коли чистий потік склав 6,013 млрд. доларів.

Основними інвесторами України залишаються такі країни, як Кіпр - 19,036 млрд. доларів, Німеччина - 6,292 млрд. доларів, Нідерланди - 5,562 млрд. доларів, РФ - 4,287 млрд. доларів, Австрія - 3,258 млрд. доларів, Велика Британія - 2,714 млрд. доларів, Британські Віргінські острови - 2,494 млрд. доларів, Франція - 1,826 млрд. доларів, Швейцарія - 1,325 млрд. доларів, Італія - 1,268 млрд. доларів. На ці країни припадає майже 83% від загального обсягу прямих інвестицій [9].

Серед причин, які перешкоджають істотному збільшенню надходжень інвестицій в економіку України, іноземні компанії називають: кризу у фінансово-економічній системі України, відсутність ефективної моделі інвестиційних стимулів, відсутність реальних державних гарантій захисту іноземних інвестицій і прав власності, корумпованість законодавчої, виконавчої та судової влади. Крім цих, здавалося б, традиційних причин у 2014 році іноземних інвесторів

сильно стурбували проблеми політичного характеру, що стало причиною замороження інвестицій в Українську економіку 98% іноземних компаній.

На жаль, в умовах сьогодення пряме інвестування в розвиток українських підприємств змінюється залученням іноземних коштів у покриття прорахунків української політики. Як наслідок, у 2014 році державний борг у порівнянні з 2013 роком зріс до 709,6 млрд. грн. і досяг 97% валового внутрішнього продукту. І це на тлі загального падіння внутрішнього валового продукту на 8,5% у порівнянні з 2013 роком та галопуючим рівнем інфляції у 272% [10].

Значне зниження у порівнянні з показниками Стратегії національної модернізації відбулося, на жаль, і за соціальними показниками. Згідно даних державної служби зайнятості станом на 1 жовтня 2014 року кількість зареєстрованих безробітних становила 418,1 тис. осіб. Це, соєю чергою, вплинуло на те, що рівень безробіття населення віком 15–70 років, визначений за методологією Міжнародної організації праці зріс до 8,6% [11], тоді як навіть песимістичний сценарій Стратегії передбачав рівень безробіття у межах 6,4%. До основних причин зростання безробіття слід віднести скорочення діяльності крупних підприємств з розгалуженою інфраструктурою в зоні АТО, і, як наслідок, порушення бізнес-зв'язків у середині країни та уповільнення діяльності підприємств їх контрагентів (особливо малих та середніх).

Таким чином, можемо окреслити основні реальні та потенційні загрози в економічній сфері, які чинять істотний вплив на стан економічної безпеки суб'єктів господарювання. До них відносяться:

- скорочення внутрішнього валового продукту, зниження інвестиційної та інноваційної активності і науково-технічного та технологічного потенціалу;
- послаблення системи державного регулювання і контролю;
- нестабільність правового регулювання відносин у сфері економіки, в тому числі фіскальної політики держави;
- зростання кредитних ризиків;
- критична залежність національної економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків, низькі темпи розширення внутрішнього ринку;
- нераціональна структура експорту з переважно сировинним характером;

– боргова залежність держави, критичні обсяги державних зовнішнього і внутрішнього боргів;

– небезпечне для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу в стратегічних галузях економіки;

– неефективність антимонопольної політики та механізмів державного регулювання природних монополій, що ускладнює створення конкурентного середовища в економіці;

– неефективне використання паливно-енергетичних ресурсів, недостатні темпи диверсифікації джерел їх постачання та відсутність активної політики енергозбереження;

– «тінізація» національної економіки;

– переважання в діяльності управлінських структур особистих, корпоративних, регіональних інтересів над загальнонаціональними.

Наслідком прояву цих загроз є різке погіршення та тлі протиріч у сфері національних інтересів ще й бізнес-стосунків між вітчизняними суб'єктами господарювання, що проявляються у зростанні недобросовісної конкуренції, шахрайства, маніпулювання фінансовими показниками тощо. За результатами Всесвітнього огляду економічних злочинів до галузей економіки, підприємства яких найбільше страждають від недобросовісних економічних стосунків традиційно відносять фінансові послуги (50% респондентів зіштовхнулися з випадками злочинів), енергетичну та гірничодобувну промисловість (43% респондентів), галузь зв'язку (40% респондентів) [12].

Структура економічних злочинів досить різноманітна. Так, у 2014 році 73% опитаних підприємств заявили, що постраждали від незаконного привласнення майна, 60% респондентів регулярно у своїй діяльності зіштовхуються з корупцією та хабарництвом, а 30% опитаних зазначають, що найсуттєвіші економічні злочини спричинили маніпуляції з фінансовою звітністю. На відміну від попередніх років, які відзначалися незначною питомою вагою економічних злочинів скоєних співробітниками підприємства (38%), у 2014 році частка злочинів, спричинених діями персоналу склала вже 72%. При цьому простежується тенденція, що розміри шахрайства, скоєні співробітниками спричиняють більший збиток, ніж зловживання зовнішніх суб'єктів.

В умовах необхідності посилення контролю за діяльністю вітчизняних суб'єктів господарювання виникає нагальна потреба модернізації системи забез-

печення їх економічної безпеки з метою підвищення її впливу на національну безпеку України.

Основними чинниками впливу економічної безпеки суб'єктів господарювання на стан національної безпеки вважаємо ефективність діяльності (прибутковість) підприємства, рівень та обсяги його інноваційно-інвестиційного розвитку, конкурентоздатність, рівень продуктивності праці.

Однак, реалії сьогодення вказують на різке падіння рівня виробництва і платоспроможності на тлі високих темпів інфляції, і як наслідок - зниження інноваційної активності підприємств, що є суттєвою загрозою для національної безпеки України. Так, якщо наприкінці 1980-х років питома вага підприємств, що розробляли і впроваджували нову продукцію, виробничі процеси або удосконалювали їх, у промисловості колишнього СРСР становила 60–70 %, то у 2014 році ця цифра становила лише 13 %. Для порівняння в табл. 2 наведено аналогічну інформацію в розрізі європейських країн [13].

Таблиця 2

КІЛЬКІСНА ОЦІНКА ІННОВАЦІЙНО-АКТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Країна	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації (% до загальної кількості)
Україна	13
Португалія	26
Греція	29
Нідерланди	62
Австрія	67
Німеччина	69
Данія	71
Ірландія	79

Інвестиції в основний капітал у 2014 році знизилися порівняно з 2013 роком і склали 267728,0 млн. грн. (табл. 3). Особливого зниження зазнали інвестиції в транспорт (зокрема наземний та авіаційний), сільське господарство, освіту та охорону здоров'я. Незначного зростання зазнали інвестиції у промисловість та будівництво. Однак, таке зростання досягнуто найбільшою мірою за рахунок оновлення в галузі постачання електроенергії та газу, тоді як на підприємствах добувної промисловості спостерігається різке зниження інвестицій. То про яку конкурентоспроможність української продукції та послуг може іти мова з таким рівнем оновлення потужностей.

Таблиця 3

КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, 2013–2014 рр. (млн.грн.) [14]

Вид економічної діяльності	2013 рік	2014 рік
Усього	293691,9	267728,0
Сільське, лісове та рибне господарство	19411,0	19059,0
Промисловість, зокрема	103472,6	105593,7
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	31528,2	22863,2
Переробна промисловість	43031,4	46240,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	27134,0	34490,2
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1779,0	2000,3
Будівництво	44894,9	46317,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	24800,7	22379,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	32807,9	18833,3
Наземний і трубопровідний транспорт	15144,3	4601,4
Водний транспорт	117,3	132,6
Авіаційний транспорт	775,4	540,5
Складське господарство	16385,4	13347,3
Фінансова та страхова діяльність	7369,4	6683,1
Операції з нерухомим майном	12773,6	14024,8
Державне управління	12698,9	8217,0
Освіта	1502,7	1053,9
Охорона здоров'я	3111,1	2156,7
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	2845,8	2640,2
Надання інших видів послуг	459,9	230,5

Упродовж 2008-2014 років відбулась переорієнтація і прямих іноземних інвестиційних потоків зі сфери промислового виробництва у сферу фінансових послуг та послуг, пов'язаних з операціями з нерухомим майном. Хоч найбільшу зацікавленість у інвесторів все ще викликає українська промисловість, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, направлених в яку, становить 18,013 млрд. доларів, або 31% від їх загального обсягу, стрімко зростає кількість інвестицій в установи фінансової і страхової

діяльності – 15,349 млрд. доларів (26,4%), на підприємства торгівлі і ремонту автотранспорту – 7,56 млрд. доларів (13%), у ринок нерухомості – 4,371 млрд. доларів (7,5%) [9].

Не кращою є ситуація і з ефективністю діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання. У 2014 році національне господарство України нараховувало близько 1,5 мільйонів суб'єктів господарювання різної форми власності, серед яких 70% працювало збитково та поза потребами ринку (табл. 4).

Таблиця 4

**РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
за 2014 рік, тис. грн. [9]**

Вид економічної діяльності	Результат від операційної діяльності	Витрати операційної діяльності	Рівень рентабельності (збитковості), %
Усього	-3 222 143,7	58 986 439,5	-5,5
сільське, лісове та рибне господарство	12 875,1	297 948,8	4,3
промисловість	-109 685,0	32 658 425,5	-0,3
будівництво	-3 340,7	1 423 810,2	-0,2

Вид економічної діяльності	Результат від операційної діяльності	Витрати операційної діяльності	Рівень рентабельності (збитковості), %
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	-2 853 588,3	16 905 868,9	-16,9
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	407 452,0	4 186 595,0	9,7
тимчасове розміщування й організація харчування	-121 882,2	615 971,1	-19,8
інформація та телекомунікації	12 280,6	79 174,1	15,5
фінансова та страхова діяльність	-318 238,0	806 037,0	-39,5
операції з нерухомим майном	-24 726,3	918 282,7	-2,7
професійна, наукова та технічна діяльність	-4 160,4	400 993,7	-1,0
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-213 672,8	619 070,1	-34,5
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-5 484,7	64 807,4	-8,5

З незначними прибутками у 2014 році працювали лише підприємства інформаційного обслуговування та телекомунікації (15,5%), транспорту (9,7%) та сільського господарства (4,3%).

Тоді як найвищий рівень збитковості у 2014 році зафіксували підприємства ресторанного бізнесу (-19,8%), адміністративного і допоміжного обслуговування (-34,5%) та сфери фінансових послуг (-39,5%), що значно сприяло зниженню конкурентоздатності України та рівня її національної безпеки.

Чи не найбільше з вище перелічених суб'єктів господарювання на стан національної безпеки України впливає досягнутий рівень економічної безпеки банківських установ. У 2014 році в Україні ліцензію на здійснення банківських операцій мали 176 банків, серед яких до кінця року в стадії ліквідації перебувало уже близько 50 з них.

Якщо коротко охарактеризувати стан банківської системи, то вона знаходиться на межі банкрутства. Рівень капіталізації української банківської системи по відношенню до її зобов'язань складає лише 15,5%. За перше півріччя 2014 року банківська система країни втратила більше 44,6 млрд. грн. депозитів населення. Крім того, існує великий ризик погли-

нання вітчизняної банківської системи іноземними банками, що є прямою загрозою національній безпеці України. Закордонне коріння мають 52 банківські установи, які поглинають великий сегмент кредитного сектору України. Так, у 2013 році вони надали фізичним та юридичним особам 74 млрд. грн. кредитів проти 132 млрд. грн. наданих українськими банками [15].

Ще однією чи не найбільшою проблемою як діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання, так і економіки України в цілому є її тінізація на усіх рівнях, що значно ускладнює оцінювання макроекономічних показників і посилює загрози національній безпеці. Рівень тіньової економіки в Україні за оцінками експертів у 2014 році вийшов за межі порогового значення (40%), ставши показником, який перебуває в небезпечній зоні серед показників, що характеризують стан макроекономічної безпеки в державі.

Вихід підприємств з «тіні» можливий лише за умови дотримання ефективної внутрішньої економічної політики, спрямованої на забезпечення реалізації інтересів суб'єктів господарювання, підтримання ефективності та конкурентоспроможності їх діяльності та протидію усім видам загроз.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Відтак, подальші дослідження повинні пролягати в площині побудови ефективної системи економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності, яка б в складних умовах існування вітчизняної економіки виступала гарантом забезпечення стабільного та максимально ефективного функціонування підприємств у сучасних умовах та досягнення високого потенціалу їх розвитку у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Закон* України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – С. 351.
2. *Постанова* Верховної Ради України «Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України» від 18.07.1995 р. № 532-95-п (схвалена 16 січня 1997 р. № 3/97-ВР) // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 10. – С. 85.
3. *Белоусова І. А.* Вибір моделі економічного розвитку України в вимірі національної безпеки / І. А. Белоусова, О. А. Кириченко // Економіка та держав : міжнар. наук.-практ. журнал. – 2010. – № 8. – С. 10–15.
4. *Геєць В. М.* Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / Геєць В. М. – К. : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2009. – 864 с.
5. *Концепція* економічної безпеки антикризового управління економікою України : експертно-аналітична доповідь / [О. А. Кириченко, А. К. Кінах, В. В. Крутов, В. М. Геєць, В. С. Сідак]. – К. : УЕП «КРОК», 2009. – 59 с.
6. *Пірожков С. І.* Національна програма забезпечення економічної безпеки в контексті соціально-економічного розвитку України / Пірожков С. І., Губський Б. В., Сухоруков А. І. – К. : НІУРВ РНБО, 2000. – 201 с.
7. *Сухоруков А. І.* Економічна безпека України в умовах сучасних геополітичних змін / А. І. Сухоруков // Стратегічна панорама. – 2007. – № 2. – С. 30–43.
8. *Міністерство* економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua
9. *Державна* служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
10. *Рада* Національної безпеки та оборони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rnbo.gov.ua
11. *Державна* служба зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.dcz.gov.ua
12. *Всесвітній* огляд економічних злочинів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pwc.com.ua
13. *Статистичний* щорічник України за 2014 рік. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2015. – 572 с.
14. *Державна* служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ukrstat.org.ua
15. *Асоціація* українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.aub.org.ua

В статті отражено вплив сучасної національної політики України в сфері економіки на стан економічної безпеки вітчизняних суб'єктів господарювання. Доказано необхідність переосмислення концептуальних підходів в сфері національної безпеки з метою виявлення взаємозалежності впливу національної безпеки в сфері економіки України на стан економічної безпеки суб'єктів господарювання і навпаки. Обґрунтовано необхідність модернізації внутрішніх систем забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання з метою підвищення їх впливу на національну безпеку України.

Ключеві слова: економічна безпека суб'єктів господарювання, національна безпека в сфері економіки, інноваційно-інвестиційна політика; внутрішній валовий продукт, ефективність діяльності.

The article reflects the influence of the modern national policy of Ukraine in the sphere of economy on the state of the economic security of domestic business entities. The necessity of rethinking conceptual approaches to national security in order to identify the impact of the interdependence of national security in the sphere of economy of Ukraine on the state of the economic security of business entities and vice versa. The necessity of modernization of internal systems to ensure the economic security of business entities in order to increase their influence on the national security of Ukraine.

Key words: economic security of business entities, national security in the sphere of economy, innovation and investment policy; gross domestic product (GDP), activity efficiency.